

Új fáraó születése

Utolsó óráiban a félrehúzott függöny mögött megpillantotta a halált, a mézsfehér csontvázat, és kiszáradt szájjal figyelte, merre halad a rémséges alak. Az pedig szívárványos, süppedő halmocskák között lépdelt, frissen kibontott emberi zsigerek között, térdből furcsán hajlítgatva a lábát, merev és éles szögű mozdulatokkal, szemének fekete üregeit a talaj felé irányította. Aztán lehajolt, szétnyitott ujjai rácsán valamit fölemelt, ahogy sátorozó cigányok halásszák ki fűzfaággal a folyó tetején úszó vágóhídi hulladékot, a húscsapatokat fölcsapta az arcára, és elsimította a csontokon.

Gorgo D. Gorgo rémülten ocsúdott fel. Sápadsága halotti lepelként rezzent meg az arcán, s ő rákerekítette nagy, barna kabátgomb-szemét a látogatóra, aki az ágya mellett állt sötét színű télikabátban, kucsmáját a bal kezében tartva, míg a másikkal hatalmas aktatáskáját fogta. „Hamudius!” – ismerte fel a jövevényt, s horkantva oldalt fordult, ahogy rémlátó álmaiban egy ideje támadó kutyák, bivalyok elől menekült, majd halk nyöszörgés közben visszakínlódta magát a hátára, hogy lássa a vendéget, és ne érje váratlanul semmi. „Még csak Nikoláj Hamudius hiányzott, ez a halottkém, ez a szarházi! – gondolta izzadó lélekkel, egészen megmerevedve a takaró alatt. – Pár napja úgy kering fölöttem, akár a döngkeselyű, hogy aztán rászálljon a megüresedett székemre! Mindent tudok rólad, te csiszlik, mindent!... Egyelőre még én uralkodom a belügy fölött, még nekem tartoznak elszámolni!”

Hamudius ott állt a beteg közelében, sejtette, hogy az elvtársak őt jelölik majd utódnak, s most megértőn, szánakozón, sőt kissé talán gonoszul is mosolygott, mint aki ezt gondolja:

„Én vagyok az élet, te vagy a halál; én vagyok a jövő, te vagy a múlt. Mégsem rovom fel, hogy a sír szélén is kapaszkodsz és acsarkodsz, noha láthatod, hogy ujjaid alól kipörög a homok, s te alázuhansz a feneketlen mélységbe; ha még küszködsz egy keve-

set, jól teszed, ne is add meg magad tüstént a halálnak, barátom, de aztán távozz, ne késlekedj, hiszen ez a dolgok rendje, és nem is volna elvszerű, ha ily lepusztultan is tovább ragaszkodnál az élethez, amely a dialektika tanítása szerint mindig megújul... Amikor beléptem, megriadtál, ezt észrevettem, és tudom, hogy tele vagy sötét gondolatokkal irántam, az embereid ezt is jelentették, mert érzik, hogy immár nekem tartoznak számadással. De csak nem neheztelsz rám emiatt, hogy nekem kell folytatnom és beteljesítenem felemás életművedet?... Nem lehetsz ennyire hiú, önző vagy szűklátókörű!”

Gorgo D. Gorgo szigorú figyelemmel nézte Hamudiust, aki március közepén télkabátban, kucsmával a kezében sunyiskodik oda az ő kórházi ágyához, és egyvégtében mosolyog azzal az ideetlen szájával, amely a csattanó maszlaghoz hasonló, s a szavai talán éppoly mérgezőek, akár az a trágyás, szemetes helyeken termő növény. De még mosoly közben sem arra irányul a tekintete, aki szól hozzá, hanem úgy tesz, mint a kancsal mészáros, aki ide néz és oda vág. Nem csoda, hogy a derék vargamester már az első hónapban elcsapta, mert kézzel-lábbal mutogatni, fintorogni szeretett ugyan a csiszlik, de ha leült a háromlábú székre, nem tudott föltápaszkodni a restségtől, mintha enyvbe ült volna!...

Hamudius gyanította, hogy a pártfőtitkár miket gondolhat róla, azt is tudta, hogy a haldoklónak már csak napjai lehetnek hátra, de a csöndesen ujjongó érzését, amelyet önmaga előtt is palástolt, időnként lehűtötte a kétely és a gyanakvás, hogy az orvosok tévednek, Gorgo D. Gorgo mégis talpra áll. Ilyenkor óvatosan végigmustrálta a beteget az ágy egész hosszában; szeretett volna bepillantani a májába, veséjébe, a nyirkos belek közé, hogy ő maga is lássa azt a daganatot, amelyről hónapok óta beszélnek a pártszékházban, s amelyet ő a zsigerek fölött mocorgó hatalmas tarisznyarákként képzelt el, amint ollóival lassan vágja ketté az eleven izomszalagokat, hogy előkészítse az ő diadalútját...

Mikor az illetlen, hosszas hallgatás már feszélyezni kezdte, megszólalt:

– Nagy fájdalommal tölt el bennünket a hír, drága Gorgo D. Gorgo elvtárs, hogy egészségi állapotod nem teszi lehetővé részvételeket a Központi Bizottság plenáris ülésén és a Nagy Nemzetgyűlés munkálatain. Elvtársi szeretettel gyógyulást kívánok neked...

A főtitkár egy ideig figyelte hidegen fürkésző pillantását, aztán azon erőlködött, hogy a fejét kissé feljebb csúsztassa a párnán, s e kínos törekvés közben olyan mozdulatokat tett, mintha az állával félre akarná lökni Hamudiuszt az ágyától. Utána azt mondta:

– Hagyd a Központi Bizottságot meg a Nagy Nemzetgyűlést, le van tojva!... Arról beszélj, miként vélekedsz te a betegségemről. Örülnél, ha mielőbb felépülnék?...

Szándékosan nem nézett Hamudiusra, s míg hátrabillett fejével, pihegve várt, ezeket gondolta:

„Amilyen alázatos, éppoly gyalázatos!... Kár, hogy nem csavartam ki idejében a nyakát! Jobb lett volna a nyílt háborút vállalni, mint a színes barátságot!... Pedig hallottam róla egyet-mást még inaskorából. Még ahhoz is lusta volt, mondják, hogy megszurkozza a fonalat, vagy beáztassa a talpat, s a cipésmester inkább szánalomból vette magához, amikor a nagydarab apja beszuszogott a kölyökkel a műhelybe. Hanem az öreg Hamudius is megérte a pénzét, sosem párologott ki a szesz a fejéből, s nem csoda, hogy a harmadik fiúgyermeket is Nikolájnak jelentette be a községházán. Testvérei azonban később Nyekulicsnak, majd Prikulicsnak szólították, hogy megkülönböztessék a többitől. De olyan is volt ő, mint a tisztátalan, a Nekurát, aki a hiedelem szerint mihelyt átbucskázott a fején, macskává, nyúllá, kecskévé változik át. Nekulájából ilyenkor bizonyára kutya lett, hiszen a műhelyből meglépve sokszor négykézláb körbe-körbe forgott a házörző kувasz előtt, és rozsdás, töredezett fogait mutogatva morgott, herregett, amíg a mester elő nem rohant a lábszíjjal...”

Hamudius megijedt a nekiszégezett kérdéstől, nem tudta, mit feleljen a haldokló fölépülésének lehetőségéről meg arról, hogy ő óhajtsa-e őszintén a gyógyulását. Mikor belépett ide, még azt hitte, a Vezér hagyakozni fog, reá testálja a párt vezetését, még ha a maga komisz, faragatlan modorában is. De ehelyett, íme, gyűlölettel pillant felé, szavaiból is messzire süt, csupán azért, mert ő a fiatalabb, az erősebb, ő a kiválasztott. Vagy talán nem volt neki elég húsz esztendei hatalom és dicsőség, mialatt a gyárkéményeken is az ő neve tündökölt?... Mit akar még? Hogy uralma századokig tartson? Furcsa és elvtelen dolog az ilyesmi, méltatlan egy igazi kommunistaéhoz, egy pártvezérhez, akinek még a végórái-ban is bölcsnek, szerénynek kellene lennie...

Tudta, hogy Gorgo várja a választ, s kevés merengés után siet ve rendezte át határozott beszédre az ajkát, amely mintha ízektől lett volna összehegesztve, így aztán az eleven piros lemezek a haragvás pillanataiban el sem fértek a szájában, egymásra torlódtak, és a hang sziszegve, sisteregve tört elő mögülük, a gátlástól lassanként fölfokozva a kezdeti indulatot. Most azonban Hamudius tudta, hogy az efféle kitörésnek nincs helye, inkább számító türelemmel atmosolygott saját zavarán, úgy tett, mintha nem értette volna meg a csapdát vető kérdést, s megismételte jókívánságait:

– Elvtársi szeretettel gyógyulást kívánunk neked, drága Gorgo D. Gorgo elvtárs. Ez a párt minden tágjának, minden dolgozójának, egész népünknek a kívánsága és forró óhaja...

– A tied is?! – kérdezte a főtitkár ridegen, türelmetlenül, fejét még mindig hátratarva. Aztán valami belső görcstől összerándult, majd ismét kinyújtózott, s erőteljesen lehelte:

– Már nem bízom senkiben és semmiben. Benned sem! Érzem, hogy minden rohad, büzlik körülöttem... Nem szenvedhetem ezeket a szagokat!

Vékonyra apadt fehér kezét a takaró fölé emelve megnyomta a falicsengőt, s a következő pillanatban már fiatal, telt keblű szőke ápolónő suhant át a termen s végre tárta az ablakot.

Hamudius letette táskáját a szőnyegre, s mindig gyulladós apró szeme ide-oda ugrált a gyér és ragacsos pillák mögött, mint vadkacsa a nádasban a puska távoli dörrenésére. A fogyatékos emberek kíméletlen bosszúja kezdett hullámszerűen benne, amíg már-már az öntudat szintje fölé emelkedett, de volt adottsága ahhoz, hogy a cél érdekében végül is megtartóztassa magát. Hallgatott tehát, csak valahol mélyen, az indulatos lelke alatt görögtek a szavak, akár felhőszakadás után a kövek a meredek utcák vizesárkaiban.

„Nem csodálom, hogy végóráidban szagok gyötörnek, hiszen uralkodásod alatt sok minden oszlásnak, romlásnak indult körülötted! Tízezer politikai fogoly hullájának a bűze szivárogtat az ágyadig a félbemaradt Duna-csatornától. De már attól is gyomor-főlzaklató párák kínozhathatnának, hogy szétveretted Forrás István koponyáját abban a kocsiban, amelyet a pártgarázsban még tíz esztendő múlva is bűdös kocsinak neveztek, mert nem volt annyi víz a Dâmbovițăban, amennyi az emlékezetből kimoshatta volna a kárpitozásra szökkent vér és agyvelő szagát. Légy hát megfon-

volt a kifejezésekben, vagy talán elfelejtetted, te süsü, aki fékezőnek is hitvány voltál, hogy miként kártyáztad meg Lúke Vaszival és Póker Nusival, akiket később szintén kicsináltál, annak a Forrás Istvánnak a meggyilkolását, mert rühellted a bangyinokat, és féltetted a hatalmadat? És milyen méltó hóhért találtál a tervedhez Pentya Bodorenko személyében, akiről később megtudtad, hogy az NKVD építette be a pártapparátusba. Ez a kétméteres koporsókereskedő azonban megtévesztett téged mély Saljapinhangjával és fekete öltönyének pácolt dohány- és oroszkölni-illatával meg azzal, hogy jöttödre mindig a fal mellé húzódott a Központi Bizottság folyosóján, és mosolyogva meghajolt előtted, mint az okos bolondok. Olyannyira bedőlél neki, hogy a gazdasági osztályvezetőből atyaistent akartál csinálni, és el is tüntetted egy időre az épületből. Amikor aztán egy napon ismét előhívtad, azt hittük, hogy addig valami titkos dobozban rejtegetted, óriási skatulyában, ahol Pentya Bodorenko elvtárs, ez a kétméteres hernyó begubózott, s most íme, álmélkodtató külsejű lepkévé lényegült át, egyenruháján aranyló hímporral, s megszámlálhatatlan rojttal és bojttal, ahogy belügyi ezredeshez illik. Bár az is lehet, hogy a hadtörténet katonaviseletei sorában ez teljesen egyedi öltöny volt, mert hasonlót sem azelőtt, sem azután nem láttam... Ilyen mundérhoz méltó volt az első megbízatása is: likvidálni a legegyszerűbb módon Forrás Istvánt, s az egyenruhás bakó mosolyogva, készségesen bölintott, mint aki azt gondolja: nicsevo! – semmiség az egész! S elvégezte az ugyancsak szagos munkát.”

Gorgo D. Gorgo az ablaknyitásnyi szünetben sem feledkezett meg a kérdéséről, hogy Hamudius is óhajtja-e felgyógyulását, de sértő kifakadása után, bizalmának a megvonása után nem erőszakolta a választ: félelme s gyanakvása azonban nem szűnt meg, s kevés hallgatás után hirtelen valami mohó kíváncsisággal ismét a látogatóra nézett:

– Ki mond búcsúbeszédet a koporsóm fölött?!

Egy pillanatra megéledt a titkos kárörömtől, hogy megint zavarba hozta ellenfelét, s mintha még az arca is kissé színessé vált volna. Hamudius meglepődésében elejtette a kucsmáját, aztán ráé erősen hajolt le utána, fölvette, hosszan nézett bele, kissé szédülten és méltatlankodó arckifejezéssel. Az volt az érzése, hogy a haldokló ütötte le a süvegét, s a váratlan kérdésre sokáig nem felelt.

„Hallgat a szarházi! – gondolta Gorgo D. Gorgo, s továbbra is ugyanazzal a feszült és fokozódó érdeklődéssel figyelte az UTÓD minden mozdulatát. – Nem szól a gazember, de nála a némaság veszélyesebb, mintha ordítana, mert ilyenkor az agya megfeszítetten dolgozik és ontja a sötét gondolatokat, akár a kőzúzó malom az andezit fekete darabjait... Így hallgatott néha, amikor politikai biztos volt a hadseregben, de közben mindent látott, mindent hallott, még az elejtett telefonszámlákat, autóbuszjegyeket is fölszedte, s a számokat egy noteszbe jegyezte, mert sosem lehet tudni, ugye, mikor veszi hasznát egy számnak, egy adatnak... Így küzdötte előre magát araszonként, szinte észrevétlenül, amíg elérte ide a kórházi ágyam mellé, lesni, hogy mikor csukódik le végleg a szemem. Most itt alázatokodik a lábamnál ez a mindenféle hájjal megkent csirkefogó, akinek csak a tisztességes munkához nem fülött soha a foga. Mikor a mestere elcsapta, leakasztott egy pár új csizmát a rúdról, és kivitte a vásárba, hogy aztán a csendőrök az ő nyakába akasztva körülkísérjék a városon mint a tolvajlás eleven reklámját. Egy öreg kéregfalvi orvos beszélt neki, Gorgo D. Gorgónak Nikoláj múltjáról: »Egész családját ismertem, főtitkár elvtárs; a gyerek hebegős, balkezes és bevizelő volt, az apja, de még inkább a nagyapja erre hajló ága szerint. Valahányszor meghült, a végbele arasznyira kicsüngött, s az anyjának forró téglára kellett ültetnie őt. Szerette a pénzt, összelopkodta és elrejtette az apróbb, fénylő tárgyakat, s ami a legfurcsább, még a cukorkánál is jobban szerette a friss élesztőt, amelytől a hasa egy kicsit mindig föl volt puffadva. Kikötötte a lábasból a rántást és forrón bekapta, ha nehéz idő jött, nyüszített, mint a kutya, s zavaros álmaiból fölbredve sokáig kotorászott a vacca körül. Pajtásai nem szerettek játszani vele, mert ha, teszem azt, bigézésben vettett, bottal kergette szét vagy akár föbe is csapta őket. Én magam akkoriban gyakran mondogattam: ha ez hivatalhoz jut, hatalmasan fölgerjed majd az egészséges és épeszű emberek ellen, mindenki ellen, aki nem veti alá magát az ő makacs, beteges akaratának.« No tessék – gondolta a haldokló –, és mi befogadtuk, akár a népkonyha környékén bóklászó-szimatóló kuttyát, akinek indulatát, haragvását és harapását amolyan osztályjegynek tartottuk, holott már akkor meg kellett volna nyivasztanunk ezt a prikulicsot!”

Főlemelte a fejét, de aztán vissza is ejtette a párnára.

– Miért nem válaszolsz? – kérdezte. – Talán nem tudod, kit bíztak meg a gyászbeszéddel? Ha elfelejtetted volna, megmondom: téged! Egy vázlatot már be is mutattál a propagandaosztályon, és a beszéd így kezdődik: „Gorgo D. Gorgo elvtárs szíve akkor szűnt meg dobogni, amikor a Párt vezetősége vele az élen új távlati terven dolgozott...” Milyen megható, mindjárt elsírom magam. „Vele az élen!” Mintha kíváncsi lettem volna a ti véleményetekre is, sok tökfej! Gondolom, időközben elkészült a teljes szöveg, csak nem pepecselsz vele egy hétig? Halljam hát: elkészítetted vagy nem?

Hamudius régi szokása szerint rendezgetni kezdte az ajkát, de amikor megszólalt, nem nézett a haldoklóra:

– Te tanítottál meg arra, Gorgo D. Gorgo elvtárs, hogy a marxistának előrelátónak kell lennie, mindenre föl kell készülnie, hogy semmi ne érje váratlanul...

– És te most alaposan fölkészültél, ugye?

– Magad mondtad és nem is egyszer, hogy semmit sem hagyatunk az utolsó pillanatra, hiszen egyikünk sem örök életű...

A haldokló lehunyt szemmel feküdt, és arra gondolt, hogy az utód ismét csapdát akar állítani neki, ezúttal a hízelgő szavaival, de valamelyest mégis megenyhült. Kevés idő múlva azonban hirtelen eszébe jutott, hogy a költők, írók is elkészítették csipkés soraikból az ő szemfedőjét, nehogy a könnyeiktől ne lássák majd a betűket a hitványok, s valóban sok lantos eltemette őt már az utolsó orvosi jelentés előtt. Egyikük még kis magyarázó szöveget is kerített a gyászdal elé, s így kezdte:

„Sokszor szolgált ő költeményeim tárgyául, de illő szerénységgel titkolnom kellett, hogy Róla van szó. Megírtam azt is, hogy egy időben mindennap láttam munkaidő végén lejönni a Központi Bizottság nagy épületéből. Ma is előttem a kép:

*A szárnyasajtó nylik,
és kilép rajta a friss, zömök alak
az áprilisi ég kék zászlai alatt.
Tíz lépcsőn lefele siet, és nem is pillant körül,
homlokán még ügyek kis felhője ül.
Oly megszokott, mindennapi látvány ez itt,
a férfit, aki három óra tájt távozik...”*

Megint sokáig csengett a csend a falak között, aztán Hamudius kíváncsiságot színlelve, tétován, halvány mosollyal szólalt meg, csak hogy szóljon valamit:

– Tájékoztattak a választások eredményéről? Már 18 óráig le-szavazott a választók 99,30 százaléka... A konstancai parti rádió egész sor rádióprogramot vett fel a nyílt tengeren tartózkodó hajóinkról, és kiderült, hogy a legénység egyhangúlag a Népi Demokrata Front jelöltjeire adta le szavazatát. Derék matrózaink vannak, ugye?...

Miután ismét ő lépett, bár kényszerhelyzetben s inkább védekezve, mint támadón, mégis megkönnyebbült, mert úgy érezte, időt nyert és nincs oka nyugtalankodni a sértések miatt.

„Micsoda alak! – gondolta megvetően. – Többet árul el önmagáról végóráiban, mint egész életében. Amíg mellette dolgoztam, valahogy elfért tőlem, hiszen én voltam a szemétkihordója, engem küldött le mindenüvé, ahol a helyzet kezdett szagos lenni, én kellett hogy kiárusítsam a zsidókat, a szászokat, a svábokat, mégpedig nem is olcsón, reám bízta, hogy »testvéri egyesülés« ürügyén számoljam fel a bozgorok főiskoláit. Ezért türt meg a közelében, s lám, most minden szava egy-egy éles kődarab, amelyeket egyre ingerültebben hajít felém... Fáj neki, hogy nem valamelyik elvénhedt, szuvas fogú trotli-bolsi jön a helyébe, hanem én?... Kár, hogy kissé nem siettettem a halálát, de így még jobb, hálából gyönyörű temetést rendezek neki, amilyent Sztálinnak rendeztek. Ahány gyári duda van az országban, mind elbógi magát, megszólalnak majd a folyami és tengeri hajók szirénái, megállnak a vonatok, gépkocsik, megállnak a gyalogjárók, megáll a nap is az égen; de ennek előtte jó néhány mondatot eltüntetek a búcsúbeszédemből, például az ilyeneket: »Az egyszerűség és a szerénység mintaképe volt«, »Hasonlíthatatlanul közel tudott kerülni az emberekhez«, » Nekünk, akik harcostársai voltunk, különösen nehéz elviselni az Ő örök távozását«, »A magasrendű elvszerűség és a politikai tisztánlátás példáját mutatta«, »Tanítása tovább él«. Ugyan, ugyan! Mindez máris nevetségesen hangzik, semmi szükség rá...”

A beteg még mindig lehunyt szemmel feküdt, Hamudius azt hitte, már el is szenderedett, s magában így szólt hozzá:

„Szobrod lesz Bukarestben és Kolozsváron – bár igaz, hogy

csak mellszobor –, öt sugárutat és öt intézményt nevezek el rólad, emlékérmet veretek az arcmásoddal, megíratom az életrajzodat, kiadatom a műveidet, de ezzel aztán vége is, többet ne várjanak tőlem! Utána csend következik, szakállnövesztő csend, majd egy napon összehívom az állambiztonsági kádereket, odacitálom Dörgicset, a belügyminisztert, és azt mondom: »Elfog bennünket a keserűség, elvtársak, mert hosszú időn át hozzászoktunk a gondolathoz, hogy nálunk nincs semmi rehabilitálni való! De a szép álomból föl kell ébrednünk, eljött az óra, amikor megkérdezhetjük: kik pusztítottak el ezer meg ezer embert a Duna-csatornánál meg másutt? Kik ölték meg Forrás Istvánt, hát Petre Roşcanut? És hogyan végeztek velük? Talán törvényes ítélet alapján? Vagy galádul meggyilkolták őket? Nem undorító inszenzálsról van szó, elvtársak?... Forrás Istvánt agyonverték egy gépkocsiban, amikor pedig a Roşcanu-ügy került napirendre, Gorgo D. Gorgo a pártnormákkal ellentétben beavatkozott a vizsgálat menetébe, és utasításokat adott, hogy milyen vallomásokot csikarjanak ki a tanúkból. Az a vizsgálat tehát, amelyet Alexandru Dörgics folytatott és terjesztett a Politbüro elé, kínzással és erkölcsi nyomással kikényszerített nyilatkozatokon alapult, szándékosan arra törekedve, hogy azok a vádlott kivégzéséhez vezessenek... Ez a szomorú helyzet, elvtársak.«»

A haldokló megébredt, de csak annyira, hogy egy keskeny, sötét csík látszott a szemhéja alatt. Nézte Hamudiust, aki az imént a választásokról beszélt neki, mintha halálos ágyán őt a matrózok szavazása érdekelné meg a százalékarány.

„És lám, most megint hallgat. Mindig így tett. Vagy megkerüli a kérdést, vagy hallgat. És ilyenkor a legveszélyesebb, mert nála a hallgatás is cselekvés, és ő mindig tudja, miről hallgat. E percben talán arról, miként veszi majd át a hatalmat, miként kapar el engem, hogy aztán mindent eltüntessen, ami reám emlékeztet... Megható fogadalmat tesz a koporsóm fölött, aztán jön a nagy csend, a nagy hallgatás... Nem lesz nehéz dolga, hiszen ezernyi építőtelepen emelkednek már a falak, készen kapja a gyárak, kombinátok kicsiny másait, amelyeket én álmodtam meg. Ő fejezi be a Duna-csatornát is, reá száll minden dicsőség, az ő nevét zengi majd az ország, ő lesz az első szocialista fáraó, ez a kapzsi, önfejtő, tülekedő disznó... Nézd, hogy rendezgeti megint az ajkát,

mint zabon abrakolt csődör a fenekét ürítés után... Amikor a susztertől hozzánk került, azt mondta, a csendörök zúzták szét a száját, mert pofázott velük, de ez hazugság volt: az Öreg Hamudius csúfolta így meg: öklével csapott az üvegre, amikor rajtakapta, hogy a pálinkáját kortyolgatja. Az is éppolyan erőszakos, kíméletlen, harácsoló alak. Ha nem fordultam volna meg náluk, el sem hinném, de láttam, ahogy a száját eltátva, méltatlankodón tekint szét a lakásban, ahogy hangosan szuszog, és időnként azt kérdi a zsörtölődő asszonytól: »Most mit akarsz, hogy odaüssek? Tőlem aztán hamar megkapod, tudod jól.« Közben egyik tenyerével elfödi a kicsiny asztal felét, a lábához állított vederből kancsóval meri a hitvány csigert, amely lilásfekete, mintha bodzabogyóból préselték volna. Vászonnadrágján nagy foltok sötétlenek, akár a száradt vér; minden kortyintás után cuppant, és úgy mozgatja az ajkát, mintha ki akarná köpni a bort, ehelyett azonban ismét megmeríti a kancsót, mígnem este a székről mindjárt az ágyba dől... Nikoláj maga mesélte, hogy régebben egy szekeret is fel tudott húzni a kaptatón ez a hatalmas ember, ez a szesszel fűtött mozdony, s igaz is lehetett, mert amikor a fiát bevásztották a Központi Bizottságba, noha már elitta az eszét, hatalmas erő szabadult fel az öregben, szeme, az a véres-zavaros lében lebegő két hólyag vadul forogni kezdett, s az öklét rázogatva, mezítláb rohant végig a községen. »Mától kezdve egy tú érőt nem tarthattok meg az én tudtom nélkül, megértettétek?!« – ordította, és az udvarokra betörve leakasztotta a szegről a hámot, maga után vonszolta az ekét, boronát, vállára kapta a jármot. Mindent áthurcolt a maga portájára, ami megfogható volt. Husággal hajtotta ki a marhákat a pajtából, medvemancsával szétfeszítette a kukoricakasokat, és az aranyló csövek zuhataga alatt is egyre csak ordított, hogy ő itt az egyetlen jogos tulajdonos. Megriadva kiáltoztak, ide-oda szaladgáltak a férfiak, jajveszékelték a fehérnépek. Már a rablás első órájában felhívtak a tartománytól, hogy íme, mi történik, én pedig azonnal utasítottam Hamudius, hogy szedje a lábát, és meg se álljon a szülőfalujáig, mert az apja üzi az eszét, és megbotránkoztatja az egész országot! Mikor Nikoláj odaérkezett, az öreg a község közepén imbolygott csergéből, párnákból, lepedőkből föltornyozott eleven kazalként, Hamudius csak a járásáról ismerte fel, hogy az apja az, s közelről bekiáltott hozzá: »Vigye vissza a zabrált holmit, mert megkötöttem, mint a bolondot,

hallotta?!« Ekkor a rekviráló megállt, és a fehér torony lassan a hang irányába fordult, aztán eldőlt, szinte maga alá temetve a földühödötten érkezett látogatót. »Te mersz nekem leckét adni tisztességből, te tolvaj-gazember?! – köpködte az ajkára tapadt pihéket a papa, s a szeme vadul ugrált. – Mondd, ki küldött ide, te legionárus? Azt hiszed, nem tudom, hány pénzt érsz?!«

Hamudius most megint azzal a szelíd kíváncsisággal pillantott a pártvezérre, mintha valóban hinné, hogy választási tájékoztatója legalább egy kicsit fölélénkíti a haldoklót, de őt magát sem érdekelt, és továbbgondolta a rehabilitálásokat nagyjelenetét, amelyet már régóta mindennap egy-egy elképzelt frissebb részlettel színeztet ki, fokozva annak drámai hatását:

„Az én csillagom azon a napon jön fel igazán, amikor előveszem a nagyseprűt, és még a nép emlékezetéből is kisöpörlek a bandáddal együtt, akihez Dörgics, a belügyminiszter is tartozik. És nem is Forrás István lesz a nagy adu, hiszen ő magyar származása miatt nem veszélyeztette a pártvezérségedet, az igazi nagy adu Petre Roşcanu lesz, akit te már negyvennyolcban kibuktattál a pártvezetésből. És miért? Mert gógyi volt a fejében s nem fékezőolaj, mint neked, te süsü! Másokat suszterezteél: »Csizmadia csirizes, töke-fasza penészes!«, de vizet se vihettél volna annak a derék embernek, aki csak egyszer mondta neked jókedvében, nagy fényes kacagással, amikor fölöslegesen buzgolódtál, hogy »füttyöl a vonat, indul a bakterház!«, s azóta már a tekinteteddel is megölted volna. Fáztál tőle, mert képzett *üdvégy* volt és politikus, és a király nem téged bízott meg a fegyverszüneti szerződés aláírásával, hanem őt, s az augusztusi fordulatban sem volt szereped, de neki volt. Így hát hiába integettél a sárga zászlócskáiddal a tolatáskor, a szerelvény mégsem arra ment, amerre te irányítottad! Nos, ezt nem tudtad lenyelni, pajtás, csapdát vetettél hát neki, ki-nevezted román nacionalistának és letartóztattad. Attól kezdve ceruzacsonkjaiddal mind írtad, írtad éjjel és nappal, hogy mivel gyötörjék, kiket tartóztassanak még le, kiktől csikarjanak ki terhelő vallomást ellene, de ez a derék ember nem vállalta a szerepet, mint az a nyomorult Rajk László, így hát nem lehetett nyilvánosan vádat emelni ellene. Emiatt aztán előszobáznai kezdteél a Kremlben Dzsugasvilinél, hogy engedélyt kapj egy nagy hazafi kicsinálásához, ott kushadtál, amíg rád bűdösödött a gatyá, s

már-már vinnyogtál, hogy »Sztálin bácsi, tessék megengedni, hogy egy kicsit föbe lőjem azt a gonosz nyugati, Tito-bérenc ügynököt, aki megkeseríti az életemet, mert a fenekében is több ész van, mint nekem a fejemben«. Nem ment az ügy, a bajszos is földobta egy szép napon a talpát, s akkor sietni kellett, sietni. Gondoltál hát egyet, leváltottad Tea Harryt, a belügyminisztert, és helyette Dörgicset tetted oda, aki hamar véget is vetett a hatesztendei tétlenkedésnek! Így történt aztán, hogy 1954 tavaszán rövid hivatalos komüniké jelent meg a román sajtóban: *»Az április 6-13. között lefolytatott per során bizonyítást nyert P. Roşcanu hazaáruló tevékenysége. Halálra ítélték. Az ítéletet április 17-én végrehajtották«* Bizony, nem késlekedtek vele! És a kivégzés maga is hogy árulkodik a fékezőre! Sátáni módon rávette a szerencsétlent, hogy írjon kegyelmi kérvényt, hátha a halálbüntetést végül mégis életfogytiglanira változtatja a kormányfő, és Roşcanu lelkileg-testileg összetörten épp a papiros fölé hajolt, remegő kezében a tollal, amikor odalépett hozzá Dörgics, és tarkón lőtte. Fúj!!!”

– Mi van, te is utálkozol? – szólalt meg hirtelen és számonkérő eréllyel Gorgo D. Gorgo. – Csak nem gondolod, hogy belőlem árad ez a bűdösség, amely az én gyomromat is szüntelen fölka-varja? De mindegy most már, hogy mit gondolsz, mert jót nem, az biztos... Menj hát, menj, letelt az idő, pihenni akarok!...

Hamudius megkönnyebbülve, halkán fölsóhajtott, mintha már is künn volna a friss levegőn, a haldokló pedig mindjárt utána elszundított. Veséjének lukacsos szűrőin a mérgek fölszivárogtak az agyába. Ismét rémséges látomása volt, a Halál az ablak mögött egyre gyakrabban fordult feléje, s ő csak most látta, hogy nem is a kórház udvarán járkál és vizslat a kaszás, hanem az üvegfalú raktárban, s lehajolva harmatosan friss emberi zsigerek között kutat. Most már látta, hogy a kis halmok nem egyebek, mint tisztán lebegő gyomrok, vékony- és vastagbelek, harmatoslila májak, jó illatú, lombos tüdők, amelyekre neki oly nagy szüksége volna. Valahányszor a Halál fölegyenesedett, arca mind teltebb lett a rá-tapasztott hústól, izomtól, s egyszer csak ismerősként vigyorgott a haldokló felé: Petre Roşcanu volt. A homlokán át lehetett nézni, mint egy darab vascsovön. „Indul a bakterház, Gyorgye!” – kiáltotta, s álmában a haldokló is fölkiáltott. Miközben fokozatosan

elvesztette eszméletét, hogy többé sose térjen magához, érezte, hogy fölemelkedik, kilibeg a nyitott ablakon, s egészen elvékonyodva átréselődik azon a lyukon, amelyet a golyó nyitott áldozata koponyáján...